

УДК 32.019.5:327.8

Грушко О. О.

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИХ ВІДНОСИН В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ У ВІДОБРАЖЕННІ ЯКІСНИХ ЗМІ: ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ

Стаття присвячена складним аспектам сучасних українсько-російських відносин в енергетичній сфері та їх віддзеркаленню у якісних ЗМІ. Проаналізовані важливі аналітичні та публіцистичні матеріали, розміщені у провідних тижневиках, таких, як "Дзеркало тижня", "Коментарі", а також газета "День". Зроблено висновок, що більшість матеріалів ЗМІ наголошують на необхідності диверсифікації постачання газу для України, що в цілому співпадає з довгостроковою національною стратегією держави у сфері енергетичної безпеки.

Ключові слова: українсько-російські політичні відносини, енергетична сфера, газова проблема, якісні ЗМІ.

Грушко А. А. Проблемы украинско-российских отношений в энергетической сфере в отражении качественных СМИ: политические аспекты.

Статья посвящена непростым аспектам современных украинско-российских отношений в энергетической сфере и их отражению в качественных СМИ Украины. Проанализированы важные аналитические и публицистические материалы, размещенные в ведущих еженедельниках, таких, как "Зеркало недели", "Комментарии", а также в газете "День". Сделан вывод, что большинство экспертов и журналистов отмечают необходимость диверсификации поставок газа для Украины, что в целом совпадает с долгосрочной национальной стратегией Украины в сфере энергетической безопасности.

Ключевые слова: украинско-российские политические отношения, энергетическая сфера, газовая проблема, качественные СМИ.

Hrushko O. O. Problems of the Ukrainian-Russian relations in the energy sector in the reflection of high-quality media: the political aspects.

The article deals with the challenging aspects of contemporary Ukrainian-Russian relations in the energy sphere and their reflection in the quality media of Ukraine. The important analytical and journalistic materials contained in the leading weekly magazines such as "The Mirror of the Week", "Comments" and the newspaper "Day" are analysed.

The energetic direction has been the one of the most controversial vectors of relations between Ukraine and Russia. Special political weight in this gas becomes an issue that is the subject of discussion at the expert level, and in print media.

In the current Ukrainian political thought studying the problems of energy security of Ukraine is receiving increasing attention. The writings of researchers such states that we are not talking so much about the development of political and economic relations between Russia and Ukraine, but also about topics that directly affect the national security of Ukraine in the medium term.

Due to the current political and diplomatic maneuvering of Ukraine between East and West, between the EU and Russia, the economic pressure on country from Moscow can greatly intensify, particularly in the energy sector.

It was concluded that most of the experts and journalists have noted the need to diversify gas supplies to Ukraine, which generally coincides with the long-term national strategy for Ukraine in the sphere of energy security.

Key words: Ukrainian-Russian political relations, energy sector, gas problem, high-quality media.

Геостратегічне позиціонування України у сучасній Європі потребує подальшого глибокого вивчення усього спектру взаємин як з ЄС, так і з РФ, зокрема у геополітичному, економічному, культурному вимірах. Одним з найбільш дискусійних векторів взаємин між Україною та Росією був і ще довго залишатиметься енергетичний напрям. Особливої політичної ваги при цьому набуває газове питання, яке є предметом жвавого обговорення на експертному рівні і в друкованих засобах масової інформації.

Ступінь дослідження проблематики. У сучасній вітчизняній політичній думці вивченню проблем енергетичної безпеки України приділяється все більша увага. У працях дослідників зокрема зазначається, що ідеться не стільки про розвиток політичних й економічних відносин між РФ і Україною, а й про теми, які безпосередньо торкаються питань національної безпеки України у середньостроковій перспективі. Так, київський дослідник В. П. Ксьонзенко у кандидатській дисертації, присвяченій проблемам досягнення Україною економічної безпеки, особливо підкреслив, що “головною проблемою імпорту енергоносіїв є те, що переважна їх кількість надходить з однієї країни – Росії”. Основне завдання у контексті національної енергобезпеки вбачається у постійній “диверсифікації джерел енергопостачання” з підключенням нафторесурсів Каспійського регіону, що мають відігравати важливу роль в її подальшому забезпеченні [16]. Дослідники В. П. Гордієнко, М. Л. Гончарова присвятили наукову статтю визначенню сучасного рівня забезпечення енергетичної безпеки України та науковому обґрунтуванню напрямів її підвищення [6]. Спеціальний випуск журналу “Національна безпека і оборона” (2010 р.) був присвячений перебігу українсько-російських відносин в енергетиці, і цьому питанню відповідала аналітична доповідь Центру ім. Олександра Разумкова [23].

Деякі аспекти українсько-російських політичних відносин у відображенні щоденної преси, зокрема на сторінках видань “Факты и комментарии” та “Україна молода”, проаналізовані у фундаментальному дослідженні Володимира Кулика [17, с. 342–345].

Виходячи із того, що віддзеркалення двосторонніх відносин в енергетичній царині у якісній пресі України до сьогодні не стало предметом окремого політологічного аналізу, метою даної статті є вивчення та узагальнення експертних і журналістських оцінок важливих питань співробітництва України і РФ в енергетичній, зокрема в газовій сфері, які з’являлися у матеріалах ЗМІ – у тижневиках “Дзеркало тижня”, “Корреспондент”, “Коментарі”, а також на сторінках щоденної загальнополітичної газети “День”.

Аналізуючи сучасні українсько-російські енергетичні взаємини, підкреслимо, що “тінь” газового питання невідступно супроводжувала українсько-російські відносини ще з кінця 90-х років ХХ століття. Однак з приходом до влади В. Путіна воно постало в жорсткій площині тиску на Україну не тільки економічного, а й політичного. Тут намагаємось подати експертні оцінки україно-російського не простого, а іноді й критичного діалогу в енергетичній сфері, який відбувався останніми роками на різних рівнях, та особливо його відображення в експертних оцінках і у друкованих ЗМІ. Відзначимо у зв’язку із цим один дуже важливий момент, на якому наголошує у своїй аналітичній записці (2007 р.) російський експерт Едуард Попов. Відразу після Помаранчевої революції в Україні розпочалася активізація євроатлантичної інтеграції країни, на що була відповідна зовнішньополітична реакція офіційних кіл РФ. “Важливою подією останніх місяців, – пише Е. Попов, – стало рішення Москви щодо підвищення ціни на газ для України, яке слід розцінювати як політичний підсумок відмови України від інтеграції з Росією (ця відмова була згодом пом’якшена повторним приходом до влади В. Януковича)”. Як бачимо, саме у зв’язку із тим, що уряд Януковича здавався Москві більш проросійським, виникла певна пауза в енергетичному питанні. Однак тодішні надії Кремля так і не справдилися. Проте російський експерт робить базовий стратегічний висновок щодо позиції РФ у “газовому питанні”, яка набула відвертого політичного відтінку. Російське керівництво після приходу до влади В. Ющенка “обрало єдино вірну стратегію: ставити питання про ціну на газ в залежності від готовності Києва робити реальні кроки у бік Росії” [19, с. 93].

У цьому політичному контексті, як підкреслює в аналітичному матеріалі тижневика “Дзеркало тижня” Алла Єрьоменко, останніми роками росіяни дедалі більше говорили про “злиття” НАК “Нафтогаз України” і “Газпрому”. Останньому ж в основному потрібен “Укртрансгаз” – газотранспортне підприємство “Нафтогазу”. У крайньому разі росіяни готові обговорювати умови створення нового спільного підприємства. Восени 2010 р. ці проблеми постали під час візиту В. Путіна в Україну, але більш скромного за наслідками візиту російського прем’єра складно їй пригадати. І хоча, як підкреслює автор, нова українська влада змогла легко відмовитися від військово-морської бази в Севастополі (відома харківська угода “флот в обмін на газ”), “бо це нібито спільне і нічیه конкретно”, однак у Києві поки що не готові розставатися навіть із незначною частиною власного бізнесу. А саме в ньому і хотіли б узяти участь росіяни [8, с. 1].

У серпні 2010 р. аналітичний Центр НОМОС провів докладний аналіз газової проблеми у контексті взаємин “Газпром” – “Росукренерго” (РУЕ), яка фактично навіть в Європі представляла інтереси “Газпрому”. Детальний матеріал з цього приводу був опублікований двома експертами у “Дзеркалі тижня”. Ось яку картину щодо ролі і впливів РУЕ змальовують автори. Уважніше слід придивитися до того, що відбувається в Україні й Європейському Союзі. “Зуби дракона” давно дали свої сходи в ЄС”, – застерігають М. Гончар і М. Алінов. Уже неодноразово зверталася увага на те, що схема РУЕ клонована в європейських проектах російського монополіста. Там же, у швейцарському кантоні Цуг, працюють офіси компаній-девелоперів російських потоків. Вони ж розподілятимуть і фінансові потоки. Згода низки держав у Європі на ці сумнівні з економічної точки зору проекти насторожує і змушує задуматися. А в “Газпромі, судячи з усього, живуть очікуванням майбутніх подій. Там переконані у тому, що одна з іпостасей дволикого газового Януса одержить жадану здобич – або для РУЕ, або “тушкою “Нафтогазу” для “Газпрому”. Поки що все відбувається за їхнім сценарієм. Поки що...” [5, с. 1,4].

Згадувана вище Алла Єрьоменко особливо підкреслює той факт, що у Москві використовують різні важелі впливу та інструменти тиску на офіційний Київ. Зокрема Росія ж підштовхує Україну до співробітництва, погрожуючи залишити без газу українську ГТС у разі запуску “Північного потоку” і реалізації проекту “Південний потік”. Той факт, що російська сторона не дає гарантій “Нафтогазу” щодо завантаження української ГТС, також покликаний схилити українську сторону “до максимальної лояльності” в співробітництві з “Газпромом”. Під час згаданого візиту в Україну Путін заявив, що російська сторона все ж таки готова продовжити обговорення можливості знизити ціну на газ для України. Однак паралельно росіяни докладають максимум зусиль для дискредитації європейського газотранспортного проекту “Набукко”, реалізація якого зробить непотрібним “Південний потік”. Хоча навіть російські експерти визнають, що “Південний потік” – це скоріше політичний проект, аніж економічний [8, с. 9]. Ось що пишуть в “Известиях” з приводу можливого “запуску” цього альтернативного проекту російські оглядачі М. Парфьонова і П. Арабов: “Якщо “Газпром” домовиться з Україною й отримає частку в її ГТС, то цей план “здійсниться по мінімуму”. У протилежному випадку РФ будуватиме усі чотири нитки трубопроводу” [18, с. 3]. Нагадаємо, що “Південний потік” повинен пройти з Росії у Болгарію дном Чорного моря, оминаючи Україну.

Цікаво, що дехто з експертів вбачає у подібній зовнішній політиці РФ серйозні внутрішні корені, котрі не спрямовані на інноваційно-технологічний розвиток. Адже життєздатні інноваційні проекти та їх творці кинуті напризволяще, а ідеї, які вони пропонують російській владі, “приречені вмирати”, наштовхуючись на спротив “нестерпної бюрократії”. Причиною цього є й той факт, що, як зазначає досить консервативно налаштований російський публіцист Максим Калашников, “еліту РФ складають сировинники, спеціалісти з “розпилення” бюджетних грошей і відверті “купи-продай” [11, с. 101].

Важливо відзначити, що і в якісних ЗМІ, і у щоденній пресі в Україні постійно піднімається проблема необхідності прийняття альтернативних ефективних рішень в

енергетичній сфері, що у перспективі могло б вплинути і на соціально-політичну ситуацію країни в цілому. На сторінках популярного видання “Аргументы и факты” з цього приводу виникла дискусія (січень 2012 р.). Так, Володимир Фесенко, голова Центру прикладних політичних досліджень “Пента”, зазначає: “Ситуацію слід розглядати у контексті економічної логіки. Якщо вдасться знайти достатньо гармонійне рішення реформування НАК “Нафтогаз” і подальшої долі нашої ГТС у форматі трьохсторонньої участі української, російської та європейської компаній – тоді вдасться зберегти баланс інтересів. Поки що таке реалізувати складно. Проте проблема може бути не тільки в тому, що ми поділились часткою ГТС з росіянами в обмін на знижку у ціні на газ... Ми можемо триматися за свою трубу до останнього, а у підсумку через неї буде прокачуватись усе менше і менше газу” [14, с. 4]. Однак з цією думкою не погоджується провідний експерт енергетичних програм Центру Разумкова Володимир Омельченко: “Російська сторона не зацікавлена у створенні трьохстороннього консорціуму за участю європейських партнерів. “Газпрому” важливо отримати контроль над українською ГТС... [проте] трьохсторонній консорціум теоретично можливий, але на умовах, які задовольняють Росію, це Україні не вигідно. При такому варіанті вона фактично повністю позбудеться можливості контролювати свою ГТС. Тому розмови про можливу участь у підприємстві європейських партнерів – “не більше ніж маніпулювання”. Його тактична мета – під ширмою залучення європейської компанії заспокоїти громадськість і спокійно приватизувати газотранспортну систему [14, с. 4]. Як відзначає вітчизняний експерт Сергій Толстов, торкаючись питання можливої тристоронньої домовленості по ГТС, основна мотивація Києва полягає у тому, щоб “дістати від керівництва ЄС та урядів провідних європейських країн чітких зобов’язань щодо використання українського маршруту та узгодити проект модернізації ГТС, як це було передбачено в Брюссельській декларації від 23 березня 2009 р.”. На думку аналітика, саме участь ЄС в тристоронній угоді про транзит може “надати українській стороні певних переваг та дозволить уникнути надмірних поступок” [22, с. 13–14]. Цікаво, що у кінці березня 2013 р. глава представництва Європейського банку реконструкції і розвитку (ЄБРР) Андре Куусвек повідомив, що до кінця року ЄБРР може завершити переговори з Україною про виділення кредиту на модернізацію нашої газотранспортної системи. У свою чергу, заступник голови “Нафтогаз України” Вадим Чупрун оцінив модернізацію української ГТС у 5,3 млрд. доларів. Подібні інвестиції дозволять забезпечити транзит газу в Європу в обсязі 145 млрд. куб. м. на рік до 2030 року включно [7].

Якщо аналітики розглядають загальнодержавні тенденції розвитку взаємин в енергетичній сфері, зокрема у європейському контексті, то слушне запитання задає у своєму аналітичному матеріалі впливовий тижневик “Бизнес”: а як складнощі, скажімо, “газових” відносин відобразатимуться на економічному становищі пересічних громадян? Ось які наслідки очікувало суспільство у 2011 р. за прогнозом експерта журналу в зв’язку з “реформами” у НАК “Нафтогаз України”: “Крім промисловців, дорожче платити за газ прийдеться і другій по значущості категорії споживачів – населенню”. Для нього передбачено підвищення двічі на рік – у сумі на 30 %. І збільшуватись ціна буде до тих пір, поки не досягне рівня, який встановлений для промислових споживачів. У всякому разі, така умова зазначена у меморандумі про співробітництво між Україною і МВФ. Не слід забувати при цьому і те, що одним з провідних газотрейдерів в Україні є “Газпром сбыт Украина”, власником якого виступає той же “Газпром” [9, с. 18–19].

Україна сьогодні, як відомо, є не єдиною з європейських держав, яка залежна від поставок російського газу. Якщо порівнювати Україну, скажімо, з іншою європейською державою середньої ваги, наприклад, з Італією, то навіть останній дуже складно позбутися російських впливів, зокрема в енергетиці. Цій темі була присвячена стаття італійського експерта, журналіста Маттео Каццулані, написана спеціально для “Дзеркала тижня”. З енергетичної точки зору Італія залишатиметься союзником Росії навіть за часів більш проєвропейського прем’єрства Маріо Монті. Сучасне енергетичне становище Італії

засвідчує, що поставок газу з Африки недостатньо для забезпечення національної економіки в обсягах, яких потребує італійська промисловість. У лютому 2012 р. Італія (як і в 2009 році) знову відчула нестачу газу з Росії через зменшення його подачі Москвою. Енергетична співпраця між Італією та Росією, як зазначає М. Каццулані, не новина в європейській політиці. У листопаді 2005 р. італійський прем'єр Сільвіо Берлусконі дав схвальну оцінку газопроводу “Блакитний потік”, що був збудований під тиском “Газпрому”. У проєкті взяла участь італійська фірма “Сайпем” (дочірня компанія ENI), без технологій глибоководного прокладання труб якої російська сторона не змогла б реалізувати цей проєкт. Важливо підкреслити при цьому проросійську роль частини італійських політиків. Аналітичні інститути і центри, що співпрацюють з італійською дипломатичною системою, відкрито зображують енергетичні плани Єврокомісії як нездійсненні мрії. А проросійськи орієнтоване лобі підтримує “Південний потік”, підкреслюючи важливість будівництва ще одного маршруту, який гарантуватиме стабільні поставки російського газу безпосередньо в Італію [13, с. 9].

Як зазначає у солідному дослідженні, присвяченому проблемам зовнішньої політики України у 2011 році відомий аналітик з економічних питань В. Мовчан, з боку РФ зріс тиск на Україну в питанні вибору напрямів регіональної інтеграції країни. Зокрема, офіційні представники Росії публічно негативно оцінили намір України підписати Угоду з ЄС про “створення поглибленої та всеосяжної ЗВТ” [10, с. 223–224]. Не дуже втішною, як вважають експерти, є і та обставина, що у Москві існує “чітка й визначена стратегія і політика” щодо України. На противагу такій визначеності у Києві, зазвичай, “діють рефлекторно”: реагуючи на події, плывуть по “бурхливому морю без керма і вітрил” [20, с. 4].

У зв'язку із сучасним політичним та дипломатичним маневруванням України між Сходом і Заходом, між ЄС (який пропонує Києву згодом асоційоване членство) та РФ (яка пропонує Митний, а згодом вступ до Євразійського Союзу), економічний тиск на Україну з боку Москви може значно посилитись, зокрема в енергетичній сфері. “У випадку України, це може бути газовий шантаж, – коментує ситуацію, що склалася на початок 2013 р., московський незалежний журналіст Семен Новопрудський. – Хоча, мені здається, “Газпрому” буде дуже складно стягнути з України 7 млрд. доларів за недобір газу. Думаю, все залежатиме від того, наскільки Євросоюз буде готовим співпрацювати з Україною. Якщо в Кремлі відчують, що ця угода становить загрозу, тоді, швидше за все, може розпочатися нова газова війна. Тому що в Кремлі вже починають розуміти, що силою загнати Україну в Митний союз або в Єдиний економічний простір не вийде” [12, с. 4].

У непростій сучасній ситуації, що складається в сфері енергетичних відносин України з Росією і Заходом, одним із засадничих напрямів був і залишається пошук альтернативних енергетичних проєктів. І преса приділяє цьому напрямку неабияку увагу. Так, “Дзеркало тижня” ще у 2010 р. подало коментар про те, що ЄБРР відкрив для України нову кредитну лінію в обсязі 50 млн. євро, які призначаються для фінансування тих українських компаній, що спеціалізуються на відновлюваних джерелах енергії. ЄБРР ініціював тоді запуск нової Програми фінансування альтернативної енергетики в Україні. Нагадаємо тут і те, що розвиток енергетичної сфери і взагалі напрями співпраці у ній будуть пріоритетними, і ЄК буде активно працювати над параметрами “єдиної зовнішньої енергетичної політики”. Недаремно комісар ЄС з питань енергетики Гунтер Етгінгер (2010 р.) прямо заявив: “Енергетичні виклики – один із найбільших тестів для нас усіх” [24, с. 9]. Зрозуміло, що будь-які спільні українсько-європейські проєкти у сфері пошуку альтернативних шляхів досягнення енергетичної безпеки і незалежності підтримуються представниками громадськості та у політичних колах.

Ось як, наприклад, прокоментував ситуацію відносно згадуваного проєкту у царині відновлюваної енергетики тодішній народний депутат України, член комітету ВР з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики і ядерної безпеки Тарас Стецьків: “50 млн. євро, які надає ЄБРР, – насправді мізерний внесок, так би мовити, крапля в морі.

Адже для ефективного впровадження альтернативної енергетики потрібно вкладати мільярди доларів чи євро протягом 10–12 років і здійснювати серйозну державну політику, яка дала б можливість збільшити частку альтернативної енергетики в загальній структурі енергоресурсів хоча б до 10 %. Але в будь-якому разі таке мікрокредитування – все ж ліпше, ніж нічого”. І далі політик зауважив: “За 20 років незалежності ми ніяк не можемо звикнути до думки, що російські газ і нафта вже не будуть такими дешевими, як у радянські часи. Нині газ стає елементом шантажу і лобізму в Україні” [1, с. 9]. І все-таки, говорячи про досить проблемні “газові” стосунки двох держав, не слід забувати те, що в Україні з РФ розвивається і низка успішних напрямів в енергетичній сфері. На чому, до речі, наголошують зацікавлені експерти. Так, наприклад, як зазначає директор Інституту політичного аналізу і міжнародних досліджень Сергій Толстов, серед узгоджених питань “активізація співробітництва в сфері ядерної енергетики”. Зокрема на початку червня 2010 р. укладено міжурядову угоду про співпрацю в будівництві третього і четвертого енергоблоків Хмельницької АЕС. Причому обсяги фінансування будівництва оцінюються у 5–6 млрд. дол. Передбачається, що 85 % коштів на будівництво нададуть російські держбанки. А повернення кредитів планується за рахунок продажу електроенергії після пуску енергоблоків. Інший проект можна кваліфікувати як “мирний урановий”. Ідеться про те, що у серпні 2010 р. уряд України уклав угоду, за якою в жовтні придбав 10 % акцій Міжнародного центру зі збагачення урану у м. Ангарську (Іркутська область), створеному за участю РФ та Казахстану з метою “забезпечення доступу неядерних держав до низькозбагаченого урану” [22, с. 12]. Отже, не варто говорити про проблемність в енергетичних двосторонніх стосунках по всіх напрямках.

Більш продуктивним шляхом в енергетичній сфері видається “сланцева революція”. Обговорення цієї проблеми стимулювали повідомлення із США, у яких йшлося про низьку собівартість видобутку цієї сировини. Як повідомлялося у ЗМІ, останніми роками переговори велися з декількома нафтогазовими корпораціями, такими, як “Exxon Mobil”, “Shell”, “Chevron” та іншими. У січні 2013 р. Україна і компанія “Shell” підписали угоду про видобуток сланцевого газу. Як запевняють українські урядовці, вже найближчими роками це дозволить значно знизити обсяги поставок газу з Росії та домогтися енергетичної незалежності. І хоча експерти стверджують, що країна володіє від 2 до 30 трлн. куб. м. сланцевого палива, геолог з польського Інституту енергетичних досліджень Павел Поправа зазначає, що Польща й Україна перебувають лише у першій фазі пошуків і посиляється на досвід США, де перші родовища сланцевого газу розвідували, за американськими мірками, дуже довго – від початку пошукових робіт до виробництва минало 2 роки. У Польщі в зв’язку з питаннями регулювання видобутку сланцевого газу може створитися складна ситуація. Уряди ж країн ЄС не винесли уроків і чекають, хто перший створить законодавство, зокрема податкове, для видобутку сланцевого газу [15, с. 6]. В Україні також немає єдиної думки щодо його видобування та наслідків. Член комітету ВР з ПЕК Ігор Васюник підкреслив, що суспільство зокрема хвилюють питання екологічної безпеки. Тому існують певні упередження і навіть протистояння, викликані тим, що угода між Україною і “Shell” є “закритою, таємною”. Таке в принципі неприпустимо, оскільки це найбільший інвестиційний проект від часу незалежності України. Він вважає, що з цих питань слід організувати широке громадське обговорення від ВР до місцевих громад з екологічних ризиків щодо того, які реальні соціальні інфраструктурні проекти будуть супроводжувати здійснення “сланцевої революції”. У часовому вимірі для впровадження цього проекту зміцнення енергетичної незалежності України знадобиться 5 років [15, с. 6].

Цікаво, що дехто з російських аналітиків вважає, що у разі здійснення сланцевого проекту в Україні та його подальшого розвитку у США суттєво може знизитися попит на російський газ на світових ринках. Цей факт визнав і президент Путін. У такому контексті будівництво нових газопроводів із Сибіру до Європи (їх вартість оцінюється у десятки мільярдів доларів) хоча і може покращити на короткий час імідж “Газпрому”, але у

віддаленій перспективі може означати також будівництво альтернативних ниток “газопроводів в нікуди” [4]. Тим більше, що з кожним роком усе серйозніше розглядається й інший, більш перспективний для всієї Європи середземноморський енергетичний проект. Як відзначив нещодавно у газеті “День” відомий європейський політик Хав’єр Солана, посилаючись на дані геологічної служби США, Ліванський басейн, який тягнеться через кіпріотське, ізраїльське та ліванське морське дно, містить близько 3,45 трлн. кубометрів запасів природного газу і 1,7 млрд. барелів нафти. Разом з тим, на його думку, через їх географічне розташування ці “неймовірні запаси можуть бути відкриті, видобуті й експортовані лише на основі міждержавної співпраці” [21, с. 3].

Підводячи деякі підсумки викладеному вище, зазначимо, що у своїх аналітичних публікаціях провідні тижневики, зокрема “Дзеркало тижня”, “Коментарі”, а також газета “День” наголошують на необхідності України диверсифікувати постачання газу. Експертами підкреслюється теза, що у подібній диверсифікації зацікавлена і більшість країн ЄС. Як пише про непрості відносини на початку ХХІ ст. в енергетичній царині З. Бжезинський, у 2005, 2007 і 2009 роках Росія “неодноразово намагалася примусити Україну ухвалити вигідні для Росії рішення, використовуючи енергоносії як зброя політичного впливу [3, с. 80]. Однак, як відзначає інший експерт, президент компанії “Vanco Prykerchenska Ltd” Джим Баун, оптимізму додає той факт, що Україна має колосальний енергетичний потенціал. Це особливо стосується глибоководної частини Чорного моря, де, за оцінками фахівців, зосереджені мільярди кубометрів природного газу та мільйони тон сирової нафти. Однак для повноцінного розвитку власного нафтогазового сектору (де постає проблема глибинного буріння) Україна потребує “суттєвих інвестицій” [2, с. 12]. Така позиція, висловлена аналітиками і зацікавленими ЗМІ, повною мірою співпадає із базовими положеннями “Енергетичної стратегії України на період до 2030 року”, затвердженою Кабміном ще у 2006 р., які передбачали зокрема зменшення рівня енергетичної залежності країни від зовнішніх постачань (природний газ, нафта, уран) приблизно у 4 рази.

Отже, проаналізувавши пресові матеріали, можна зробити висновок, що більшість авторів наголошує на необхідності диверсифікації постачання газу для України, що в цілому співпадає з довгостроковою національною стратегією держави у сфері енергетичної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Аксаковська В. Гроші ваші – ідеї наші / Вікторія Аксаковська // Дзеркало тижня. – 2010. – 30 жовтня. – С. 9.
2. Баун Д. Розробка та видобуток власних запасів нафти та газу – ключ до енергетичної незалежності України / Джим Баун // Національна безпека і оборона. – 2010. – № 6. – С. 12.
3. Бжезинський З. Стратегічне бачення: Америка і криза глобальної влади / Збігнев Бжезинський. – Львів : Літопис, 2012. – С. 80.
4. Газопроводы в никуда (от редакции) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ng.ru/editorial/2013-04-08/2_red.html
5. Гончар М. “Газпром” – РУЕ: дволикий Янус газового світу / Михайло Гончар, Максим Алінов // Дзеркало тижня. – 2010. – 7 серпня. – С. 1, 4.
6. Гордієнко В. П. Енергетична складова в системі економічної безпеки України [Електронний ресурс] / В. П. Гордієнко, М. Л. Гончарова. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2012_4/33.pdf
7. До конца года ЕБРР может выделить кредит на модернизацию украинской ГТС [Електронний ресурс] // Gorshenin Weekly. – 2013. – 1 квітня. – Режим доступу : <http://institute.gorshenin.ua/media/uploads/088/16/5159b4f8c0090.pdf>
8. Єрьоменко А. Візит із незапланованим результатом / Алла Єрьоменко // Дзеркало тижня. – 2010. – 30 жовтня–5 листопада. – С. 1, 9.
9. Заика А. За предпродажную подготовку НАК “Нафтогаз України” заплатит каждый

- українець / Андрей Заика // Бизнес. – 2011. – 28 марта. – С. 18–21.
10. Зовнішня політика України – 2011: стратегічні оцінки та пріоритети / За ред. Г. М. Перепелиці. – К. : Стило, 2012. – 384 с.
  11. Калашников М. Код Путина / Максим Калашников. – К. : Мастер-класс, 2005. – 240 с.
  12. Кампасун І. Три перешкоди на шляху євроінтеграції / Іван Кампасун // День. – 28 лютого. – 2013. – С. 4.
  13. Каццулані М. Енергетична Італія: між Європою та Росією / Маттео Каццулані // Дзеркало тижня. – 2012. – 20-26 жовтня. – С. 9.
  14. Кизим Н. Денег нет – сдаем помалу / Надежда Кизим, Владимир Фесенко, Владимир Омельченко // Аргументы и факты в Украине. – 2012. – 4-10 января. – С. 4.
  15. Княжанський В. Альтернативний сектор незалежності / Віталій Княжанський // День. – 2013. – 16 квітня. – С. 6.
  16. Ксьонзенко В. П. Енергетична безпека як визначальний чинник економічної незалежності України : аврореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.01.01 – Економічна теорія / Валерій Петрович Ксьонзенко. – К., 2001. – 20 с.
  17. Кулик В. Дискурс українських медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки / В. Кулик. – К.: Критика, 2010. – 655 с.
  18. Парфенова М. “Южный поток” оберут до одной нитки / Мария Парфенова, Павел Арабов / Известия в Украине. – 2012. – 15 февраля. – С. 3.
  19. Попов Э. Экономические последствия вступления Украины в НАТО / Аналитическая записка / Эдуард Попов // Звенья. – 2007. – № 1. – С. 92–101.
  20. Райхель Ю. Демонстрация (Переговоры украинского и российского президентов в Ялте) / Юрий Райхель // День. – 2012. – 17 июля. – С. 4.
  21. Солана Х. Нова бізнес-модель для Кіпру / Хав'єр Солана // День. – 2013. – 27 березня. – С. 3.
  22. Толстов С. Українсько-російський діалог: від пошуку форми до визначення змісту / Сергій Толстов // Зовнішні справи. – 2010. – № 7–8. – С. 10–14.
  23. Українсько-російські відносини в енергетичній сфері: стан, новітні тенденції розвитку та перспективи (Аналітична доповідь Центру ім. Олександра Разумкова) // Національна безпека і оборона. – 2010. – № 6.
  24. 5 пріоритетів енергетичної стратегії ЄС (За інформацією УНІАН) // Зовнішні справи. – 2010. – № 7–8. – С. 9.